

tobak ELLER hälsa

OM TOBAKSPREVENTIVT ARBETE
1 • 2006

A photograph of four people standing on a metal walkway in front of a building with vertical corrugated metal siding. The building has a large sign that reads "ÄLVDALENS KOMMUN" in large, dark, 3D letters. Above the sign is a shield-shaped logo with a red and blue design. The people are dressed in winter clothing. The ground is covered in snow.

**Tema:
Rökfri kommun**

Det är något på gång bland Sveriges kommuner. Allt fler tar ett bredare grepp i tobaksfrågan. Det utåtriktade tobaksförebyggande arbetet i bl a

skolan kompletteras av nya insatser där kommuner tar sitt ansvar som arbetsgivare. Läs mer på sidorna 8-15.

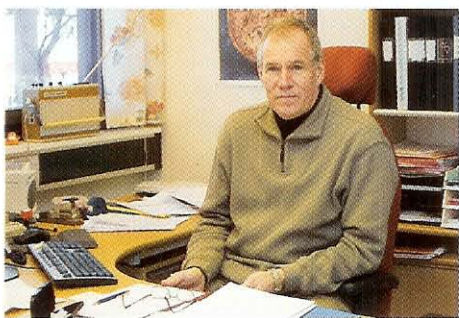
Rökfri arbetstid för bättre hälsa i Älvdalen

Mitt i den vackra Siljansbygden ligger Älvdalens kommun, vars skogar, berg och dalar åtminstone delvis och en gång om året är en riksangelägenhet. Större delen av Vasalopps-spåret går genom kommunen där vi hittar välbekant klingande bynamn som Evertsberg, Risberg och Mångsbodarna.

Älvdalens (s)-styrda kommun har omkring 7 600 invånare och kommunen har ca 700 anställda (mätt i antal årsarbetare), om man räknar in politiker och vikarier blir det 1 100.

Sedan årsskiftet 2005/2006 gäller ett beslut om rökfri arbetstid för samtliga anställda inom Älvdalens kommun (inklusive politiker-na).

– Det främsta syftet är att förbättra hälsan hos medarbetarna. De ekonomiska fördelar-

Sedan i januari är kommunens lokaler och deras närområden rökfritt område.

– Man ska inte behöva utsättas för passiv rökning eller röklukt inom kommunens område, säger Mats Forsberg.

na med rökfrihet för kommunen är en sekundär bit, säger personalchef Mats Forsberg.

Han anställdes år 2001 som personalutvecklare, för att arbeta med en ny satsning som kommunen då bestämde sig för att göra.

De höga sjuktalen bland de anställda var ett bekymmer och nu skulle en satsning göras för att få tillbaka människor i arbete och förebygga nya sjukskrivningar. Olika insatser gjordes, bland annat en omfattande chefsutbildning, och sjuktalen har nu börjat gå ned.

– När jag funderade över hur vi skulle gå vidare insåg jag att det är dags att ta itu med tobaksfrågan. Tobaksanvändning är en stor böv i dramat när det gäller sjukskrivningar, säger Mats Forsberg.

En handlingsplan för "Rökfri kommun" arbetades fram och antogs politiskt. Den 1 januari 2006 började den att gälla. Sedan dess är kommunens lokaler och deras närområden rökfritt område.

– Man ska inte behöva utsättas för passiv rökning eller röklukt inom kommunens område, säger Mats Forsberg.

Rökfri arbetstid gäller, vilket innebär att de anställda som röker enbart kan göra det under lunchen. Övrig tid på jobbet, även kaffe-pausen, är arbetstid och ska vara rökfri. I handlingsplanen sägs också att kläder som man arbetar i nära elever eller vårdtagare inte ska utsättas för rök

– Jag trodde först att det skulle bli mycket protester från rökarna när vi införde detta, men så blev det inte alls. Reaktionerna har mest varit positiva.

SNUS SKA, ENLIGT HANDLINGSPLANEN, "användas med försiktighet".

– Det är svårt att förbjuda snusande på samma sätt som rökning. Snusande påverkar inte omgivningen på samma sätt. Men vi vill begränsa snusandet också, för hälsans skull, säger Mats Forsberg.

En framträdande plats i handlingsplanen har det stöd som kommunen erbjuder rökare och snusare som vill sluta. Man får själv välja

om man vill ha hjälp till exempel inom företagshälsovården eller vid vårdcentralen, i grupp eller enskilt. Stödet bekostas av arbetsgivaren, liksom en månads förbrukning av nikotinläkemedel.

– Vår inställning är att vi ska hjälpa människor istället för att leka poliser. Och det är betydligt fler som vill ha hjälp att sluta än som protesterat mot beslutet, säger Mats Forsberg.

– Jag vet exempelvis en avdelning där sju av nio rökare begärt hjälp med att sluta.

I HANDLINGSPLANEN uppmanas cheferna att ta upp tobaksbruk och andra hälsofrågor i medarbetarsamtalen.

De fackliga organisationerna i Älvdalens kommun har informerats under framtagandet av handlingsplanen. Berit Olsen, Svenska Kommunaltjänstemannaförbundet, SKTF, tycker att beslutet om rökfri arbetstid är riktigt:

– Självklart ska vi som arbetar inom kommunen vara hälsofrämjande. Jag hade ingen svårighet att ställa mig bakom beslutet, trots att jag själv är rökare, säger hon.

– Många av SKTF:s medlemmar är rökare, men jag har inte hört en enda negativ reaktion på beslutet och från ickerökarna är tongångarna förstas positiva. De gillar att slippa röklukt och tycker att jobbet blir mer effektivt utan rökpauser.

Lena Mattsson är Svenska Kommunalarbetsförbundets representant i Älvdalens kommun. Hon instämmer med SKTF:

– Vi hade inget emot beslutet om rökfri arbetstid i och med att kommunen erbjuder hjälp för dem som vill sluta. Arbetsgivaren betalar ju för vår arbetstid och policyn främjar hälsan för våra medlemmar. Det är självklart en god sak.

I Älvdalens kommun är det numer rökfritt. Projektledaren Mats Forsberg ses här med arbetskamraterna Anders Barke, Erik Otto och Ina Lindmark.

Foto: Gunnar Bäcke.

Lena Mattsson har inte blivit kontaktad av några medlemmar som haft invändningar mot beslutet.

– Däremot hör man ju lite runt om att det finns de som tycker att det är förmynderi, säger hon.

Hon vet inte om policyn följs väl.

– Däremot vet jag att många tar chansen att sluta röka nu när arbetsgivaren erbjuder hjälp. Och jag har också hört såna som säger att de röker mycket mindre nu. Hela förmiddagen går utan några cigaretter och sedan går hela eftermiddagen. Det är positivt.

”Rökfria kommuner är föregångare”

– Det är mycket glädjande att se det ökande intresset hos kommunerna för att ta itu med tobaksfrågan även i rollen som arbetsgivare.

Det säger Karin Karlsson (s), ordförande i programberedningen för Hälsa och välfärd inom Sveriges Kommuner och Landsting.

– Detta är väldigt positiva signaler. De kommuner som redan infört en rökfri arbetstid är föregångare vars erfarenheter andra kommuner kan dra nytta av.

Karin Karlsson ser de kommunala initiativen i tobaksfrågan främst som en del av en utveckling där intresset för folkhälsofrågor i stort växer hos både kommuner och landsting.

– Folkhälsofrågorna bedöms allt mer som strategiska frågor som man vill ha in på högsta nivå, säger hon.

– Detta beror sannolikt bl a på de oroande tecknen på att hälsan försämras i vissa grupper trots vår välfärd.

HON FRAMHÅLLER att folkhälsoarbete inte bara handlar om att sprida kunskap i befolkningen om sambanden mellan levnadsvanor och hälsa. För att påverka människors livsstil behöver man även förändra attityder. Och där är exemplet stort. Den som vill få genomslag för ett hälsofrämjande budskap måste själv leva som man lär. Det behövs stödjande och hälsofrämjande miljöer. Det innebär att för såväl kommuner som landsting kan den egna personalens attityder och vanor vara ett värdefullt redskap i folkhälsoarbetet.

– Det finns starka samband mellan hur man agerar som arbetsgivare och ansvaret för folkhälsan, säger Karin Karlsson.

– Kommuner och landsting har som arbetsgivare både stort ansvar och stora möjligheter att påverka folkhälsan i positiv riktning.

Ett tydligt exempel är, säger hon, strävandena att förhindra att ungdom-

mar börjar använda tobak.

– Vuxenvärlden måste leva som man vill att ungdomarna ska. Om ungdomar ser vuxna stå ute och röka på sina raster ger det fel signaler. Inte minst med tanke på det är modeller med rökfri arbetstid bra. De gör det lättare att vara goda förebilder.

KARIN KARLSSON HOPPAS att fler kommuner ska låta sig inspireras av dem som infört olika modeller för att begränsa tobaksanvändningen på arbetstid och erbjuda avvänjningsstöd. Hon tror att det största hindret är den rädsla som kan finnas hos arbetsgivaren för att inkräkta på de anställdas personliga integritet.

– Men även om det kan finnas en sådan rädsla så är det viktigt att föra en diskussion om de här frågorna.

Hon, som själv är landstingspolitiker i Västmanland, påminner om det högljudda motstånd som från början fanns när landstingen började införa policier om rökfrihet. Motståndet lade sig snabbt när några landsting genomfört sina beslut.

– Jag tror det blir likadant i kommunerna. Det blir lättare när några plogat före.

Det Sveriges Kommuner och Landsting kan göra för att underlätta en sådan utveckling är, menar hon, bl a att hjälpa till att sprida kunskap om goda exempel.

– Kommuner och landsting har som arbetsgivare stora möjligheter att påverka folkhälsan i positiv riktning, säger Karin Karlsson.